

Kostel sv. Martina v Rostoklatech

Jan Psota ml., kronikář obce

I. stavebně-umělecký popis

Na východním okraji obce původně gotický kostel sv. Martina z první poloviny 14. století, v pozdější době renesančně a barokně přestavován.

Jednolodní, obdélná stavba s pravoúhlým presbytářem a postranními oratořemi v širší lodi. Na západním průčelí gotická barokně přestavěná hranolová **věž** s cibulovitou bání a lucernou, po jejíž obvodové zdi ve dvou patrech hrotité střílnové otvory. Vnější kostela je členěn vpadlými poli a nároží věže pilastry. **Lod'** plochostropá s fabionem, okna v lodi segmentově klenutá, ve věži obdélná, segmentově ukončená. Čtvercový **presbytář** sklenut křížovou klenbou, otevřené oblouky v celé šíři, podklenuty valenou klenbou s lunetami. Renesanční kamenná **kruchta** na dvou arkádách se středovým pilířem.¹⁾

II. historický popis

První zmínky o obci Rostoklaty pochází z roku 1295, kdy zde sídlil nižší šlechtic **Zdeslav z Chrustoklat** se synem Janem.²⁾ Roku 1332 se uvádí majitelem jiný Zdeslav, jehož bratr **Předbor z Chrustoklat** zastával v letech 1336-1360 úřad opata Břevnovského kláštera.³⁾ Od těchto držitelů přešla ves do rukou pražských měšťanů z Rokycan.

Patronem a patrně i stavitelem kostela byl pražský měšťan **Menhart Rokycanský**, který držel osadu Rostoklaty-Chrustoklaty zejména v roce 1346.⁴⁾ Z původní gotické stavby se zachovalo pouze **středověké zdivo** dnešní věže s úzkými **hrotitými otvory v podobě střílen**. Ostatek byl v pozdější době přestavěn. Kostel s farou náležel do Kouřimského děkanátu. První známý farář zdejšího kostela Kryštof byl po své smrti v roce 1358 nahrazen farářem Bohunkem.⁵⁾ Patronátní právo uplatnil v Rostoklatech **císař a král Karel IV.** Bohuněk však ještě téhož roku se svolením krále toto místo směnil s Petrem z Talamberka, kanovníkem kostela sv. Jiří v Praze. V roce 1368 Karel IV. učinil směnu patronátního práva ke zdejšímu kostelu **Vyšehradské kapitule** jako náhradu za pražský kostel Panny Marie na Trávníčku, který daroval nově založenému klášteru Servitů.⁶⁾

Po zemřelém knězi Janovi se roku 1380 ujal zdejší fary Hanuš, do té doby oltářník sv. Trojice kostela sv. Mikuláše, jehož dosadil patron **Markvart ze Soběšína**, kanovník na Vyšehradě a držitel místní prebendy.⁷⁾ Po tomto knězi se stal roku 1393 farářem mistr Jiří z Bora, úředník generálního vikáře Jana z Puchníku. Novému knězi byla odpuštěna povinnost bydlet na faře.⁸⁾ Roku 1399 posílá papežský desátek o hodnotě 48 grošů a následujícího roku na farní úřad rezignuje. Místo přijímá Mikuláš, jehož prezentaci provedl nový patron kostela, pražský arcibiskup **Olbram ze Škvorce**.⁹⁾ Kněz roku 1403 zemřel a tak další držitel podacího práva a vesnice **Jan z Dědibab** dosadil plebána Dominika z Budějovic, jenž ještě stejného roku směnil své místo s knězem Petrem ve Stodůlkách. Petr rovněž nevydržel a tak byl roku 1404 dosazen kněz Mikuláš, po něm Odolen a nakonec Vavřinec, který již zůstal při rostoklatské faře nastálo.¹⁰⁾

Za husitských válek byl roku 1421 knězi neznámého jména v Rostoklatech zabaven a odebrán dvůr, který přidělili Pražané pražskému **sládkovi Janovi**.¹¹⁾ Léta 1454 byla ves Rostoklaty zapsána králem Ladislavem **Heřmanovi ze Uhořevši** a sice v ceně za 400 kop. Roku 1478 odtud vycházel roční plat **Dorotě z Borotína**.¹²⁾ Patrně za její místní vlády na Rostoklatech byl do kostelní věže zavěšen pozdně gotický zvon z roku 1479.

Rostoklaty byly v roce 1542 postoupeny **pánům z Landštejna a na Tuchorazi** a připojeny k panství Kostelec nad Černými lesy.¹³⁾ Páni z Landštejna si ves dlouho neponechali a již roku 1564 byly Rostoklaty deskovým vkladem potvrzeny **Adamovi Hohenwarterovi**,¹⁴⁾ od něhož přešly na pány **Smiřické ze Smiřic**, kteří vesnici přivtělili ke Škvoreckému panství. Gotická loď i presbytář byly za jejich panování přestavěny v renesančním slohu. Z těchto úprav se dodnes v kostele dochovala kamenná kazatelna z roku 1574 a renesanční kruchta z konce 16. století.¹⁵⁾ V poprsní zdi této kruchty jsou zasazeny dobové kamenné tabulky, připomínající patrona kostela **Albrechta Jana**

Smiřického, faráře, kostelníky, rychtáře, sousedy a občany okolních obcí. Později byly tyto tabulky obíleny a nápisy zvýrazněny černou barvou. Když rod Smiřických ze Smiřic roku 1621 odsoudili direktori za zradu a protihabsburskou činnost, byla jim polovina rodového jmění zabavena ve prospěch královské komory a zbylý majetek s Rostoklaty ujal Smiřických příbuzný **Albrecht z Valdštejna**, který vesnici postoupil za účelem dalšího zisku knížeti **Karlu z Liechtensteinu**.

Za třicetileté války v polovině 17. století zanikla fara a kostel byl jako filiální připojen k Tuklatům. Napolo zničená vesnická svatyně byla barokně obnovena roku 1688 za vlády knížete **Jana Adama Ondřeje z Liechtensteinu** společně se sousedním tuklatským kostelem.¹⁶⁾ V té době vznikla i barokní hřbitovní brána členěná pilastry a volutovým štítem. Knížecí rod pánů z Liechtensteinu na panství hospodařil do zrušení patrimoniální správy obce roku 1848.

Při opravách kostela okolo roku 1900 byly sejmuty ze zdi kruchty dvě desky a zasazeny do dlažby. Na místě sejmutých desek bylo zřízeno dřevěné zábradlí „*aby prý lépe bylo od varhan viděti k oltáři.*“¹⁷⁾ K větší opravě kostela došlo v letech 1929-1930. Za renovace věže rozebrána makovice, kde byly nalezeny listiny, uložené při dřívějších opravách v letech 1795 a 1346. Po dokončení oprav byly vyňaté listiny do makovice navraceny a k nim přiloženy dvě nové, sepsané limuzským kronikářem Janem Chlapcem a Janem Prokúpkem z Limuz.¹⁸⁾

III. Inventář

Hlavní oltář z roku 1682 – raně barokní, s točenými sloupy a boltcovými křídly. Na oltáři visel na dřevě malovaný obraz sv. Martina z 2. poloviny 17. století, představující světce na koni, přetínajícího mečem svůj plášť, aby dal polovinu žebrákovi. Byl 1,55 m vysoký a 1.19 m široký. V hořejší části oltáře byl usazen menší obraz Nejsvětější Trojice, který byl na oltáři usazen při jeho renovaci roku 1712. První z obrazů byl odcizen v 90. letech 20. století, dnes zůstal pouze rám s podstavcem. Nápis na spodní části oltáře: „*HAEC ARA EXTRVCTA EST AD MAIOREM DEI GLORIAM ET HONOREM S. MARTINI CVRAM ANIMARVM GERENTE ADM. RDO DNO PATRE JACOBO JOSEPHO SVCHETIO ET SVB CAPITANEO GENSO DNO PAVLO FERDINANDO MENSSIK Anno 1682 Die 20. Octobris.*“ Pod tím později připsáno: „*Renovatum A. 1712. Die 20. Octobris.*“

Boční oltáře ze 2. pol. 16. století – renesanční s hladkými sloupky a vyřezávanými listovými rozvilinami – akanty po stranách.

Na oltářích visely obrazy „Nanebevstoupení Páně“ a „Nanebevzetí P. Marie“, v hořejší části menší obrázky sv. Zikmunda a sv. Vojtěcha. Na epištolní straně stával při zdi oltář s polovypoukle řezaným obrazem Panny Marie Klatovské.

Z prvního oltáře zbyl v dnešní době pouze podstavec, ze druhého podstavec s rámem. Obrazy byly odcizeny v 90. letech 20. století.

Kamenná kazatelna z roku 1574 – renesanční, stojí na hranolovém sloupu, který nese bohatě profilovanou spodní část. Na dvou postraních deskách plastické růžice a na třetí nápise o tomto znění: „*Letha Panie 1.5.7.4. Tu sobotu po Wtělení Panie Marye stawena gest tato ka(z)tedlnicze za pana Martina toho cziasu aurzednika na Sskworczy.*“

Zděná kruchta – renesanční z konce 16. století, stojí na středovém čtyřbokém sloupu. Na poprsní zdi kruchty zasazeno několik kamenných desek s nápisy z počátku 17. století, připomínající tehdejšího majitele panství Albrechta Jana Smiřického ze Smiřic, faráře, rychtáře a občany pečující o kostel. Mezi deskami několik desek s růžicemi a vzory.

Desky – dnešního času špatně čitelné:

1. „*Matauss nowak kostelnjk ngjnj – sausede z nowe wsy tehoz chramu paně*“
2. „*Mikulass sstjetka rychtarz a gjnj sausede ze wsy brziezan – ssiwanssenci z brziezan*“
3. „*Knez wit Jakess prerowsky toho czasu w Tuklatech sluzebnjc cyrkew w. (reliéfní symbol kalicha-utrakvistického faráře)*“ Později patrně v 18. století připsáno: „*werbv m domini manet internum.*“

4. deska byla roku 1900 vsazena do dlažby kostela: znak pánů Smiřických ze Smiřic
5. deska byla roku 1900 vsazena do zdi kostela: „Albrecht Jan Smjrżiczky z Smirzicz na skalach, dubu, nachodie, sskworczy a kostelczy nad czernymi Lesy“
6. „Jan Florian... na ten czias (aurzednjk) . pa(-nství) . Sskworeczskeho“
7. „Toho cziasu zprawec wsi tjto Gjrzik Ssencz toho czasu rycharz konssele Jan Bada, Barton barko, Jan Chroust, Waczlaws Wassa, Matjeg Machaczek, Waclaw czjeznjk, pan B (?) racz datj pokog swateg“

V dlažbě kostela 5 **náhrobníků** (3 dětské, 2 panské). Nápis jsou z větší části nečitelné. S největší pravděpodobností jde o rody, které v minulosti vlastnili patronát nad kostelem.

Ve věži visely současně **tři zvony**:¹⁹⁾

1. pozdně gotický zvon z roku 1479 visí ve věži dodnes jako jediný. Jeho míry činí: 81 cm v průměru a 70 cm na výšku. Po obvodu pláště minuskulový nápis v latině: „A © d © m © cccccxix © hec X campana + ovs a X est + Ad honorem X dei X et sancti + martini (květ) yn X chrostok (2. řádek) lat +.“ [©=symbol zvonku, X= symbol lilie, +=symbol kříže]

2. zvon ulil roku 1682 zvonařský mistr Fridrich Schönfeldt. Zvon byl v kostele zavěšen při rozsáhlé rekonstrukci. Rozměry zvonu činily 65 cm v průměru, výška 50 cm. Nápis: „FRIDERICVS SCHÖNFELT HAT MICH GEGOSSEN IN DER ALT STADT PRAG A. 1682.“ Nad nápisem a pod ním barokní ornamenty.

3. zvon ulil roku 1773 zvonařský mistr Jan Kristian Schuncke. Rozměry zvonu činily: 34 cm v průměru a 32 cm na výšku. Nápis: „GOS MICH IOHANN CHRISTIAN SCHVNCKE IN PRAG 1773.“

Dva naposledy jmenované zvony byly zrekvírovány a odvezeny do Mnichova na výrobu zbraní během I. světové války.

Použitá literatura:

- 1) Emanuel **POCHE**, Umělecké památky Čech P/Š, svazek 3., 1980 str. 237.; Antonín **PODLAHA**, Soupis památek uměleckých a historických v politickém okrese Českobrodském 1907, str. 142-146
- 2) Josef **EMLER**, Regesta Bohemiae et Moraviae II. 1882 str. 725., č. 1687.
- 3) Wácslaw Wladiwoj **TOMEK**, Dějepis města Prahy I. 1855 str. 414. a 418.
- 4) Josef **EMLER**, Regesta Diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae IV. 1333-1346, 1892 str. 667-668.; viz zakládací listina uložena v makovici na věži kostela.
- 5) Francisci Antonii **TINGL**, Liber primus Confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim 1867 str. 12. a 69.
- 6) Wácslaw Wladiwoj **TOMEK**, Dějepis města Prahy III. 1875 str. 75.
- 7) Ferdinand **TADRA**, Soudní akta konsistoře Pražské II. 1893 str. 29., 31. a 135.
- 8) Ferdinand **TADRA**, Soudní akta konsistoře Pražské III. 1896 str. 125.
- 9) Josef **EMLER**, Libri Confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim VI. 1883 str. 63.
- 10) Josef **EMLER**, Libri Confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim VI. 1883 str. 101., 111. a 117.
- 11) Wácslaw Wladiwoj **TOMEK**, Dějepis města Prahy IV.“ 1879 str. 173-174.; Josef **TEIGE**, Zprávy o statcích a přech venkovských z archivu města Prahy In: Archiv Český XXVIII. 1912 str. 675.
- 12) red. Gustav **FRIEDRICH**, Čtvrtá kniha svolací Desk Dvorských z let 1453-1480 In: Archiv Český XXXVII/3., 1944 str. 1835-1836.
- 13) Národní archiv – **Desky Zemské** Větší z roku 1542, 250, fol. A 30.
- 14) August **SEDLÁČEK**, Místopisný slovník historický království Českého 1908 str. 336.
- 15)
- 16) Jaroslaus **SCHALLER**, Topograpfie des königreichs Böhmen X. 1788, str. 322.; Johann Gottfried **SOMMER**, Böhmen XI. – Kauřimer kreis 1844, str. 208.
- 17) Antonín **PODLAHA**, Posvátná místa království Českého I. - Vikariát Českobrodský 1907, str. 63.
- 18) Jan **CHLAPEČEK** In: Pamětní kniha obce Limuz – zápis k roku 1929, rkp.
- 19) Antonín **PODLAHA**, Posvátná místa království Českého I. - Vikariát Českobrodský 1907, str. 63.